

CRÒNICA

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE LLAGOSTERA

ANY 1981 / NÚM. 4 Exemplel gratuït

El llarg acabament de l'església de Llagostera
(segles XVII - XVIII)

JOSEP M.T. GRAU i PUJOL *
ROSER PUIG i TÀRRECH

El llarg acabament de l'església de Llagostera (segles XVII - XVIII)

La construcció de les esglésies dels nostres pobles sovint ha estat un esforç col·lectiu de tota la comunitat.

Quan hom volia reformar o edificar de nou una església, fos per necessitat d'espai o per mal estat de l'edifici, es reunia tota la població i es decidia la forma de finançament i la distribució de les càrregues.

Aquestes obres d'art que avui contemplem són fruit d'un important sacrifici dels veïns, ja fos en diner, en espècie (part de la collita), o físic (el transport).

Element decoratiu de la primitiva església romanica incorporat a la façana sud del campanar.
Foto: Arxiu Municipal.

La decisió d'acabar l'Església Parroquial

El poble de Llagostera inicià en la primera part del segle XVII la renovació de la seva església parroquial dedicada a Sant Feliu. El primer document que hem

localitzat sembla ser del 1650 (1). Es tracta d'una concòrdia dels obrers (2) i dels representants del Consell General de la vila, amb el mestre de cases Francesc Cisterna, veí de Llagostera, per "acabar y continuar dita obra segons la trassa està comensada dita isglésia, és a saber, dos capelles per banda conforme las demás ha fetas en dita isglésia, y lo enfront y lo portal conforme la manera, modo y trassa està trassat lo de la isglésia de Palafrugell, ab un Sanct Feliu de bulto, dalt, ab sos ramatges y la ho".

A la vegada s'hi havia de bastir el cor i el campanar, "ab son caragol de pedra picada de Llagostera, ab sos carreus consecutivament de la banda de l'anfront del mateix carreu de l'enfront de dita isglésia, y de la banda y part de tremontana de pedra borda, exceptat les cantonades. Item més que lo campanar sie

* Llicenciat en geografia i història. Membre del Centre d'Estudis Selvatans.

tingut y obligat dit Cisterna en fer-lo pujar una cana més alt del rastell de dita isglésia, principiat lo vuytenat y sobre d'ell haja de fer uns pilars quadrats per assentar las campanes".

Els pactes diferencien la qualitat de la pedra segons l'element on va destinada: la portalada, façana i la rosassa havien de ser "de pedra picada de Gerona, juntament ab los finestratges", i també el cor. L'escala del cor i "lo carreu per lo enfront, de cantons de pedra picada de Llagostera", o de la muntanya.

El treball de picapedror anava a càrrec de Francesc Cisterna, així com la resta de feines de mestre de cases. Era el director de l'obra. Ara bé, el transport dels materials (pedra, calç, rajols i altres coses necessàries), com era usual, anava a càrrec del poble. Suposem que en torns rotatoris, cada unitat familiar col·laborava en el tràgic prestació exempta en les jornades de màximes operacions agrícoles: l'època de la sembra i de la collita. Fet que indica la dependència de l'economia en una agricultura especialitzada en el conreu dels cereals.

La fusta per la teulada i per les bastides la subministraria el Comú de la vila. Per aquest fi es contractava, a part, la provisió de fusta amb algun serrador. Una mostra la tenim en l'obligació del serrador veí de Llagostera, Noé Tavenal, amb els obrers de l'obra nova de l'església, el 12 de gener del 1648 per serrar 100 bigues, 12 jassès i 240 cabirons fins el dia de Pasqua de Resurrecció del mateix any. El preu establert és de 65 lliures.

Sembla que no hi ha dubte que el 1648 es cobreix

Façana de l'església de Sant Felis de Llagostera

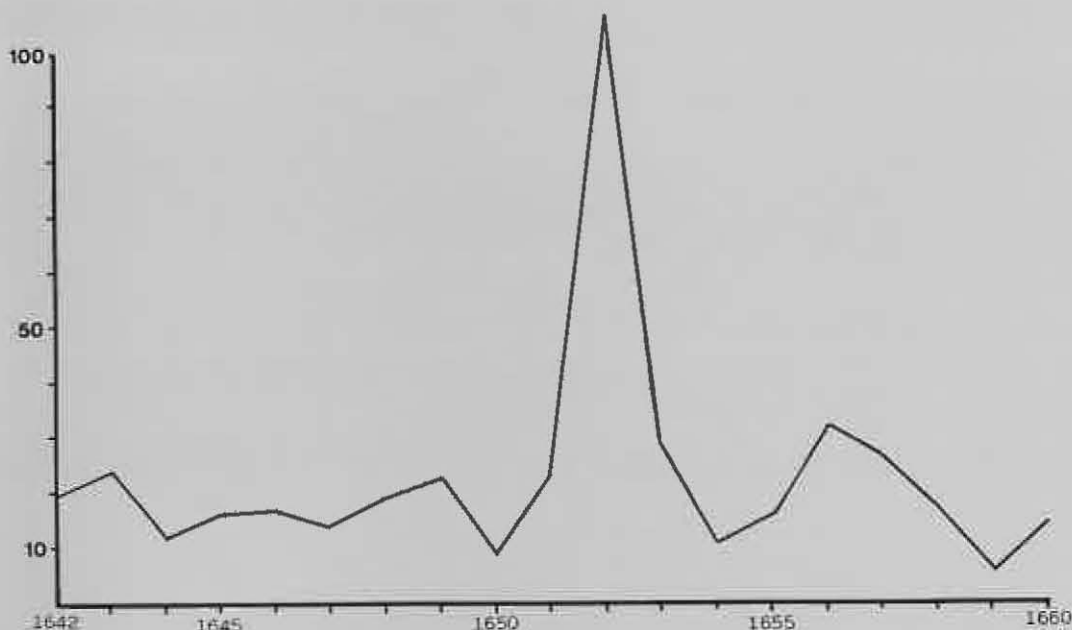
Foto: Arxius Municipals

la construcció: a l'exterior del temple, en els rajols de la barbacana, hi llegim la inscripció: "DOS DE DESEMBRE DE L'ANY 1648 S'ES FET...".

Els tractes amb Francesc Cisterna també incloïen l'enllyr, rebàtrer, enreyolar y cobrir dita obra". En cas d'algun error del mestre de cases o dels seus fadrins, es visuraria l'obra per uns experts de cada banda. Curiosament, retenen com a aval la quantitat de cinc-cents lliures per pagar les despeses d'esmenar els possibles defectes.

El termini d'execució dels treballs es calcularen en vint anys i el cost, unes 8.000 lliures, a pagar-ne 350 cada any, en tres pagues trimestrals.

Durant aquest temps Francesc Cisterna gaudia d'habitatge gratuït, i "franc de tots los mals y càrrecs fa dita Universitat, tant de talles com altres coses" (en aquella època veritablement onerosos). Així mateix el Comú li facilitaria les eines necessàries: "cindries (...), gavetas, hayarts, cabassos, cordes, claus, samals, palas y magalls y altres coses".

Evolució de la mortalitat a la parròquia de Llagostera (excepte albat).

Francesc Cisterna i Llagostera

Francesc Cisterna, director un llarg temps de l'obra de Llagostera, era un mestre de cases-picapedrer que va treballar per la zona (3). Nat a Olot accidentalment, era fill de Llätzer Cisterna, del mateix ofici, nat a Girona i mort a Perelada.

A la seva vida s'arrelà a Llagostera. Allí es casava el 18 de febrer del 1635 amb Marianna Soler, filla d'un pagès del veïnat de Mata (Llagostera). Mig any abans

una germana seva, Magdalena, també s'hi havia maridat (4).

A Llagostera batejà sis fills: Maria (1637), Victòria (1639), Grau (1645) (5), Francesc (1647), Marianna (1650) i Marianna (1657) (6).

Moria, en plena juventut i activitat laboral, el 1657 a Sant Feliu de Guíxols(7). La seva obra havia esta fecunda.

Les primeres dificultats

L'època no era propicia

per aconseguir recursos per acabar la fàbrica de l'església de Llagostera. Per una banda, hi ha la guerra dels Segadors, amb les conseqüents despeses d'allotjaments, bagatges; hi ha gran carestia de blat el 1651, anyada que s'experimenta una gran sequera; i, en darrer terme, la pesta: L'abril del 1652, el "mal de contagi" arriba a Llagostera. En aquest any hi comptem la xifra rècord de 107 morts (sense comptar albat). El setembre de 1652 Llagostera es rendeix als espanyols, però no es lliurarà de posteriors incursions de l'exèrcit francès.

Els treballs s'interrompen amb tota seguretat. Ultra les dificultats econòmiques, coneixem la mort de

Francesc Cisterna el 1657. No serà fins a començaments del set-cents quan els veïns es veuen amb cor de continuar i acabar d'una vegada l'església.

Una nova represa: La façana

El 21 d'agost del 1701 davant el notari de Llagostera Domènec Aulet, compareixen els representants del Consell General de la vila i el mestre de cases gironí Joan Alesma i Esperansa, per firmar la capitulació de l'acabament del temple parroquial per la suma de 5.300 lliures, a pagar en deu anys. Desgraciadament, el manual notarial que incloïa l'acte no s'ha conservat.

El 13 d'octubre del 1706 Joan Alesma i Esperansa, davant la gran magnitud de la façana i l'elevada quantitat de pedra a picar, signa un conveni (8) amb dos mestres de cases de la ciutat de Girona, Antoni Cisterna i Pau Huguet, perquè aquests es dediquin "a arrencar, trencar y escalaburnar bonys a punt de posar las arestas tota la pedra que se necessitarà y se haurà de menester per fer la cara de dita obra y de la dita isglésia, tant de dintre com da fora, des de la obra que de present se troba feta dins a cobrir-se aquella que serà fins a la cornisa que ve a nivell de la taulada", i a més, "tota la pedra (...) per fer la cara del campanar y comunidor de dita isglésia des de dita cornisa o frontispici de la

Escala de cargol de pedra per accedir a l'últim nivell del campanar.

Foto: Arxius Municipals.

predita isglésia (...) fins al collarino del primer cordó que és assenyalat ab una creu ab tinta a la planta de dita obra ab las finestras que estan assenyaladas ab dita planta".

La pedra s'havia d'extreure del lloc de Pedret (Girona). Els elements artístics i més treballats: la pastera, la rosassa i la cornisa, havien de ser del tipus anomenat pedra blava.

La durada de la provisió de pedres era per dos anys i el preu total 310 lliures, un 8% a la bestreta i la resta a mesura que s'entregués el material. Les clàusules més explícites van en relació al transport, un punt clau en les despeses. Així, Joan Alesma i Esperansa assumia el tragi des de la pedrera fins a Palol d'Onyar, amb l'ajuda inicial per a carregar dels altres dos mestres de cases. S'estableix un període de temps de vuit

dies com a màxim per anar a recollir les pedres, passats els quals els dos gironins no es responsabilitzaven de la pèrdua, robatori o deteriorament (amb l'obligació de cobrar igualment la feina realitzada). L'únic retard admès era el causat pel mal estat dels camins a causa de les pluges.

Seguint el rastre a la documentació notarial, hem localitzat una requisició del 28 de gener del 1707(9) feta per Maria Boxó, muller de Joan Alesma i Esperansa, en nom seu(10) als jurats de Llagostera sobre l'incompliment dels pactes. Recorda que cada any el Comú s'havia compromès a carretejar 120 càrregues de pedra picada des de la Ferreria d'En Rovira, de Palol d'Onyar, fins a peu d'obra, a més de tota la resta de material (calç, rajols, etc.).

A més havia de facilitar

tots els manobres que fessin falta. Segons la denunciante, mancaven tragar més de cent carretades de pedra i molts rajols "y altres pertrets", i els havia mancat la mà d'obra promesa (manobres). Per tot això s'havien paralytats els treballs, amb el conseqüent perjudici per ell, ja que havia de mantenir i pagar els "mossos" "sens poder-los fer treballar per rahó de dites faltas". També reclama l'entrega de 550 lliures dins deu dies "a compte de las pagas exidas junt ab los gastos y salaris stipulats". Afirma que li deuen més de mil lliures.

La resposta dels jurats no es fa esperar: dos dies després contesten que, respecte al tragí de la pedra, la culpa és del mestre de cases, per no tenir-la a punt en el temps estipulat. Així mateix, la intransibilitat de les vies de comunicació ha fet que darrerament no s'hagin pogut portar cinc carretades de pedra "però és possible que en la conformitat estan las carreteras per las quals se ha de transitar ab las carretes des de dita vila de Llagostera fins a dita Ferreria, trobant-se com se troban en moltes parts dirruhidas y espatlladas de tal conformitat que sens primer reparar-se y posar-se en deguda forma no's pot passar per aquellas ab carreta y de altre part per la gran abundància de fanchs hi ha per ocasió de la gran continuació de ayguas que ab tantas plujas han abundat no's podan ab carretas fer tragar com tot és públich y notori".

Sobre l'aspecte econòmic, neguen el deute, així com la manca de manobres. Els tractes foren de donar 132 lliures i 19 sous cada tres

Espai entre la volta i el sostre a la zona de l'altre

Foto: Arxiu Municipal

Interior de l'església sense el sostre de l'Altar Major, que va ser destruït l'any 1836.

Foto: Arxiu Municipal

mesos amb la condició que Joan Alesma treballés "contínuament en dita fàbrica". Finalment, aplicant una clàusula reguladora, fan peritar i inspeccionar els treballs realitzats a dos mestres de cases, Pere Grau (per la part del Comú de Llagostera) i Bartomeu Soriano (per la de Joan Alesma). Ambdós reconeixen "haver-hi en la dita fàbrica algunes faltas, las quals havia de esmenar dit mestre Esperança, a gastos seus propis lo que fins vuy no ha fet." A més, troben la feina que fins aleshores estava feta, sobrepagada.

Les darreres notícies

A partir d'aquí, disposem de poques notícies sobre la construcció. Suposem que la guerra de Successió afecta també negativament el seu desenvolupament. No serà fins el 16 de març del 1721 que observem moviment al respecte(11). Es reuneixen, "per quant a ocasió de no trobar-se encara acabat lo temple de la isglésia parroquial de Sant Feliu, de la present vila, castell y terme de Llagostera, bisbat de Gerona, y per sa poca capacitat, no poder-se cómodament estar dintre de aquell en la celebració dels divinals officis, per tant considerant-se molt del servey de Deú, Nostre Senyor, lo perficionar-se la fàbrica y obra de dit temple", els reverents preveres curats

de l'església de Llagostera, el batlle i cinc regidors de la vila i els dos obrers de l'obra nova (Jaume Vidal, pagès del veïnat de Llobatera i Francesc Dausa, teixidor de lli). Hi foren cridats també el Rd. Jaume Codolar, canonge de la Seu de Girona i el Sr. Antoni d'Albertí, veí de Llagostera.

Davant el notari, "han resolt, deliberat y determinat lo següent: sò és, que passe havant la obra y fàbrica del temple de dita isglésia per què de las vuyt capellas, sò és quatre per cada part de dit temple del present solament estan en bona forma las quatre, sò és, dos capellas per quincun costat de aquell per no estar en bona forma las altres quatre capellas, dos de cada costat de dit temple ni tampoch està fet lo cor, campanar ni comunidor".

Es nomenen sis persones (12) perquè contractin els "mestres, architectos y officials que bé los aparexerà" i perquè facin un acurat seguiment del desenvolupament de l'obra. El tresorer o clavari és Joan Borrell, treballador, regidor de la vila, "lo qual aportarà compte de las caritats que los benefactors faran per continuació de dita fàbrica y dels diners que per dit efecte entraran en son poder, però no puga donar ni pagar ningun diner a persona alguna sens pòlisa firmada" pels delegats.

A partir del 1721, solament concixem el pagament d'uns rebuts. Així, el 9 de maig del 1728, els mestres de cases de Girona, "fabri parietari", Emmanuel Petit i Josep Petit, germans, i Pere Grau, firmen època als obrers de l'obra de l'església parroquial de Llagostera (tres preveres i tres regidors)

de 200 lliures a compte de 300 (13).

La porta de fusta d'entrada a l'església encara és l'original. En ella hi podem observar gravada la data de 1730. El 18 d'abril del 1734, Josep Petit, major, pare, Emmanuel Petit i Josep Petit, menor, fills: confessen haver rebut ja 1.383 lliures, 13 sous i 6 diners a disminució de 2.000 lliures. Mercès a aquest document sabem que el cost total de l'obra d'acabament fou 3.000 lliures (14).

Dos anys després, el 15 de maig de 1736, els preveres, regidors i obrers de Llagostera, entreguen 325 lliures als dos germans Petit (15).

El 1825 existien ultra l'altar major de Sant Feliu, els altars de la Mare de Deu del Roser, de Sant Antoni, de Santa Anna, de la Mare de Déu del Carme, de Sant Isidre i de Sant Felip Neri. ■

NOTES

- 1 - Arxiu Històric de Girona (AHG) Notaria de Llagostera (NL), Manual dels substituïts de Felip Bòria, núm. 383. La data és rectificada. Hi llegim amb claretat 1650, però la darrera acta notarial és del 29-XII-1646.
- 2 - En la capitulació hi surten, a més del batlle Jaume Prats i dos jurats, les dues parelles d'obrers: el pagès Tomàs Vidal, el negociant Sebastià Fonolleres - ambdós del veïnat de Llobatera - obrers de l'obra vella; i el pagès Grau Boadas i el músic Grau Mateu - de Llagostera -, de l'obra nova.
- 3 - El 19 de març del 1650 la vila de Caldes acorda amb Francesc Cisterna la "fàbrica comensadora del portal" de l'església de Sant Esteve de Caldes, per un cost de 1.350 lliures. AHG NL, notari Felip Bòria, ff. 217-219 v.
- 4 - El 3-IX-1634 es casava amb Joan Comes, sabater de Llagostera. La Magdalena signava el testament el 19-VI-1652 davant del notari Felip Bòria (AHG NL núm. 384, ff. 519 v-ss). Podem pensar que potser morí pel contagi.
- 5 - Teixidor de lli, es quedarà a viure a Llagostera.
- 6 - Es casà amb Grau Pau Mas, ferrer de Tossa. Signaven Capítols Matrimonials el 28-II-1674 (AHG NL núm. 403, ff. 61v-64).
- 7 - Segons consta a l'Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Guíxols, el 18 d'abril del 1657 era enterrat en aquesta vila Francesc Cisterna, mestre de cases de Llagostera.
- 8 - AHG NL núm. 430, ff. 317v.-320, notari Domènec Aulet.
- 9 - AHG NL núm. 430, ff. 390-392, notari Domènec Aulet.
- 10 - El poder el rep davant del notari de Girona Francesc Garriga el 27-I-1.707.
- 11 - AHG NL núm. 437 ff. 40v.-41, notari Josep Sala.
- 12 - Es tracta dels reverens Francesc Casademont, Grau Gotarra i Jaume Codolar, i els regidors Grau Barceló, ferrer, Llorenç Codolar, negociant i Jaume Vidal, obrer.
- 13 - AHG NL núm. 444 f. 37.
- 14 - AHG NL núm. 445 ff. 63v.-64, notari Francesc Moragas.
- 15 - AHG NL núm. 446 f. 31, notari Francesc Moragas.

TÍTOLS PUBLICATS

- 1 - El Mercat i la Fira per Maria Albà i Espinet
- 2 - El Passeig Romeu per Fina Solà i Llirinós
- 3 - Breu història de la infermeria a Llagostera per Rosa Masana i Ribas
- 4 - El llarg acabament de l'església de Llagostera (Segles XVII - XVIII) per Josep M.T. Grau i Pujol i Roser Puig i Tàrrach

PROPERES TÍTOLS

- Jaume Roure i Prats per Dolors Grau i Ferrando
- El Suro per Fina Blanch i Rissech i Rosa Masana i Ribas
- Els noms dels carrers; dedicacions i origen. per Ramon Brugulat i Pagès

SUSSCRIPCIÓ GRATUÏTA

Si voleu formalitzar una subscripció gratuïta per poder rebre periòdicament la revista CRÒNICA, només cal que truqueu a l'Ajuntament de Llagostera (83 03 75) o a l'Arxiu Municipal (80 54 36) per donar les vostres dades.

FE D'ERRATES CRÒNICA 3

- Peu de fotografia pag. 4. On hi diu "... la Sra. Manuela es la padrina." ha de dir "... la Sra. Manuela hi estava convidada, la padrina fou Maria Puigdemont.
- Pàgina 5. On hi diu: Just en finalitzar la guerra, en data 13 de juliol de 1936..." ha de dir: "... 13 de juliol de 1939..."

HORARI ARXIU MUNICIPAL

Pl. del Mercat, 5
17240 Llagostera
Horari: de dilluns a divendres de 10 h. a 13h.

